

3

U V O D N I K

5

V Ž A R I Š Č U

(uredila A. Žerovnik)

· Izjave o vzgoji

· P. H. Kolvenbach

· Janko Čar

· Peter Vencelj

· Angelca Žerovnik

Odločilna vloga učitelja

Pogled v Slomškovo pedagogiko

Kako se vidijo sodobne pedagoške dileme z vidika preteklosti

Lom tradicionalnega v vzgoji

18

N A Š P O G O V O R

· Angelca Žerovnik

Dr. Franc Pediček

25

R A Z R E D N E U R E

· Jana Kalin

· Martina Šmid

Da bi se bilo vredno srečati na razredni uri

Učna priprava za dve razredni uri

28

S T A R Š I

· Karmen Pečarič Podobnik

· Karmen Pečarič Podobnik

Starševstvo je odločitev

Čevlji

30

B I T I V Z G O J I T E L J

· Anica Dacar

Biti učitelj, biti učiteljica

34

V Z G O J N A P O D R O Č J A

· Marija Sraka

· Branko Cestnik

· Melita Kordeš

· Helena Jeriček

· Andrej Bartol

· C. N. Power, F. van Leeuwen

· Kayirerwa

Kaj je verska vzgoja?

Odločitev za vzgojo v mladinski pastoralni

Demokracija - način življenja

Aktualnost vzgoje za medije

Medijska vzgoja v srednjem šolstvu

Tihi mirovniki

Miru ne moreš naučiti

44

I Z K U Š N J E

· Jože Mlakar

· Marija Imperl

Med priljubljenostjo in odgovornostjo

Iz majhnega raste veliko

47

P O G O V O R I I N S V E T O V A N J E

47

D R O B T I N I C E

48

P R E B R A L I S M O

50

N A P O V E D N I K O L E D A R

IZJAVE O VZGOJI

2. vatikanski koncil, Izjave o krščanski vzgoji (KV), 1965

Vesoljni cerkveni zbor skrbno razmišlja o odločilnem pomenu vzgoje v človekovem življenju in o njenem vedno večjem vplivu na družbeni napredek našega časa. Saj je postalo vzgajanje mladine in celo nekakšno neprestano izobraževanje odraslih v sedanjih okoliščinah lažje, pa tudi bolj nujno. Ljudje se namreč globlje zavedajo dostojanstva in svoje naloge, vedno dejavneje hočejo delovati v družbenem, posebno še v gospodarskem in političnem življenju. Čudoviti napredek tehnike in znanstvenih raziskav, nova sredstva družbenega obveščanja in daljši prosti čas, vse to jim omogoča lažji dostop do kulture in duhovne dediščine človeštva in do tega, da se zaradi tesnejših vezi med skupinami ljudi in med narodi bolje med seboj dopolnjujejo.

Zato si povsod prizadevajo, da bi vzgojno delo bolj in bolj pospeševali; razglašajo se in v javnih listinah jamčijo temeljne človeške pravice do vzgoje, zlasti pravice otrok in staršev; zaradi hitrega naraščanja števila učencev na široko množijo in spopolnjujejo šole ter ustanavljajo druge vzgojne ustanove; z novimi skušnjami izboljšujejo vzgojne in učne metode; zelo si prizadevajo, da bi dali šole vsem ljudem, čeprav je istočasno še premnogim otrokom in mladim ljudem celo osnovni pouk nedosegljiv in toliko drugih nima tiste prave vzgoje, ki bi hkrati gojila resnico in ljubezen (KV0).

Vsi ljudje kakršnega koli rodu, položaja in starosti imajo prav zato, ker so človeške osebe, neodsvojljivo pravico do take vzgoje, ki ustreza njihovemu življenjskemu namenu, ki je prilagojena njihovim sposobnostim, razlikam v spolu, kulturi in narodnim izročilom, obenem pa je odprta bratskemu sožitju z drugimi narodi ter pospešuje pravo edinost in mir na zemlji. Prava vzgoja pa mora oblikovati človeško

osebnost tako, da more ta doseči svoj končni namen in hkrati koristiti skupnostim, ki jim pripada in bo v njih, ko bo odrasla, zavzela svoje mesto. Zato je treba v skladu z napredkom psihološke, pedagoške in didaktične znanosti otrokom in mladini pomagati, da bodo mogli skladno razvijati svoje telesne, npravne in umske sposobnosti, da si bodo s pogumnim in vztrajnim premagovanjem ovir pridobivali vedno ostrejši čut odgovornosti za urejanje svojega življenja, ga neprestano in prizadevno spopolnjevali ter se trudili za pravo svobodo. Vzporedno z doraščanjem morajo dobivati pozitiven in moder spolni pouk. Razen tega naj se na življenje v družbi pripravljajo tako, da se bodo mogli primerno in potrebno poučeni dejavno vključiti v različne skupnosti človeškega občestva, da bodo sposobni za razgovor z drugimi in da bodo radi sodelovali pri delu za skupno blaginjo (KV1).

Med vsemi vzgojnimi sredstvi je posebno pomembna šola, ki v moči svojega poslanstva z neprestanim prizadevanjem oblikuje umske zmožnosti, s tem pa razvija sposobnost pravilnega presojanja, uvaža se v kulturno dediščino, ki so jo ustvarili prejšnji rodovi, goji čut za vrednote in pripravlja za poklicno delo. S tem da med dijaki različnega značaja in različnega položaja ustvarja prijateljske odnose, pospešuje tudi pripravljenost za medsebojno razumevanje. Razen tega predstavlja šola nekakšno središče, za katerega učinkovitost in napredek si morajo hkrati prizadevati družine, učitelji, različna društva za gojitev kulturnega, državlanskega in verskega življenja, svetna oblast in celotna človeška družba. Lep in odgovoren je torej poklic vseh tistih, ki staršem pomagajo spopolnjevati njihove dolžnosti in zastopajo človeško družbo s tem, da prevzemajo vzgojno nalogo v šolah. Ta poklic zahteva posebne vrline duha in srca, zelo skrbno pripravo in trajno voljnost za prenovo in prilagoditev (KV5).

UNESCO, Iz Učenje: skriti zaklad, 1996

Že na prvi seji je Komisija močno poudarila temeljno načelo, da mora izobraževanje prispevati k celovitemu razvoju vsakega posameznika - k njegovemu duševnemu in telesnemu razvoju, čustvovanju, smislu za lepoto, k osebni odgovornosti in duhovnim vrednotam. Vsem človeškim bitjem mora biti omogočen razvoj neodvisnega, kritičnega mišljenja in oblikovanja lastne presoje, da bi se lahko vsak sam odločal v različnih življenjskih okoliščinah. (str. 86)

Bistvena vloga vzgoje in izobraževanja je bolj kot kdaj prej ta, da ljudem omogoči svobodo misli, presoje, čustvovanja in domišljije, kar potrebujejo, da bi razvili svoje nadarjenosti in da bi, kolikor je le mogoče, obvladovali svoja življenja. (str. 87)

Odkar so demokratična načela razširjena po vsem svetu, je poslanstvo vzgoje in izobraževanja v pripravi na dejavno sodelovanje v življenju skupnosti postalo splošna naloga. Pri tem poteka dejavnost na več ravneh, ki bi se morale medsebojno dopolnjevati. V začetni, najozži zasnovi, je cilj naučiti se uresničevati družbeno vlogo v skladu s sprejetimi pravili. To je naloga osnovne šole, v kateri je državljanska vzgoja zasnovana kot temeljno »politično opismenjevanje«. Podobno kot pri vzgoji za strpnost tudi v tem primeru ne gre le za enega izmed predmetov. Ni cilj deliti nauke kot toga pravila, tak pristop kaj rad zdrsne v vsiljevanje načel. Šola mora postati vzor demokratične prakse. Le v taki šoli lahko otroci ob praktičnih problemih spoznavajo svoje pravice in dolžnosti, pa tudi meje svoje svobode, ki jih določajo pravice in svoboda drugih ljudi. Usposabljanje za demokracijo v šolskem prostoru lahko podpremo še z drugimi preizkušenimi pristopi, kot so na primer snovanje pravilnikov za šolsko skupnost, ustanavljanje parlamentov učencev,

igranje vlog v simuliranju delovanja demokratičnih ustanov, šolski časopisi in vaje za nenasilno reševanje sporov. Vzgoja za opravljanje državljskih dolžnosti in za demokracijo je odličen primer vzgoje, ki niti v prostoru, niti v času ni omejena na formalno šolanje, vanjo je treba neposredno vključiti tudi družine in druge člane skupnosti.

Učenci z državljsko vzgojo hkrati sprejemajo vrednote, pridobivajo znanje in se usposabljaajo za sodelovanje v javnem življenju. Z ideološkega vidika torej ne more biti nevtralna, saj neogibno izživa učenčevost. Da bi zavarovali neodvisnost vesti, morata vzgoja in izobraževanje od otroštva naprej vseskozi oblikovati sposobnost kritične presoje, ki omogoča svobodno razmišljanje in neodvisno delovanje. Ko bo učenec postal polnopraven državljan, ga bosta vzgoja in izobraževanje stalno vodila na tej težki poti, kjer bo treba usklajevati individualne pravice, ki temeljijo na javni svobodi, z dolžnostmi in odgovornostjo do drugih in do svojih skupnosti. (str. 55, 56)

Jacques Delors

Edukacija je prav tako izraz ljubezni do otrok, do mladine, zato jo moramo sprejeti

v družbo ter ji priznati vlogo, ki jo ima, najprej v vzgojno-izobraževalnem sistemu, pa tudi v družini, v lokalni skupnosti in državi. /.../ Otrok je prihodnost človeka. /.../ Svet pogosto, ne da bi se tega zavedal ali izrazil, hrepeni po idealnem in po vrednotah, ki jih bomo imenovali moralne, da ne bi koga prizadeli. Kako plemenita je ta naloga vzgoje in izobraževanja, vzbuditi v vsakomer (glede na tradicijo in prepričanje, v popolnem spoštovanju pluralizma) vzvišenost misli in duha, ki naj se povzpne k univerzalnemu in v določeni meri k preseganju samega sebe! Prav gotovo Komisija ni pretiravala, ko je poudarjala, da je od tega odvisno preživetje človeštva. (Učenje, str. 13-18)

Roberto Carneiro

Izobraževanje je vedno bilo in še vedno je predvsem družbeno dogajanje. Celoten razvoj posameznikove osebnosti je posledica ugotovitve osebne neodvisnosti ter sočasno gojenja skrbi za druge. /.../ Humanizacija, opredeljena kot notranja rast

posameznika, se najbolje izraža v tisti nepremični točki, kjer se srečujeta svoboda in odgovornost. /.../ Namesto da je 'človek človeku volk' (*homo homini lupus*), lahko s pomočjo izobraževanja, ki ostaja zvesto svojim skupinskim ciljem, postane 'prijatelj človeku' (*homo homini amicus*). /.../ Le izobraževanje za pravičnost lahko omogoči prenovno jedra moralnega izobraževanja ob predpostavki civilne kulture, za katero sta

značilna nekonfrontizem in zavračanje krivic, ter pripravi posameznike na dejavno državljanstvo, pri katerem je v ospredju odgovornost sodelovanja v življenju skupnosti, ki zamenjuje zgolj posredno državljanstvo. /.../

Glede na to, da izobraževanje pomeni ali bi vsaj moralo pomeniti javno dobro, bi morali šolo opredeliti predvsem kot družbeno ustanovo ali kot ustanovo, ki pripada civilni družbi; drugače rečeno, ne sme biti zgolj sestavina slepe gospodarske moči, ki lomi nežne vezi človeške solidarnosti. /.../

Novo stoletje že po definiciji pomeni sveže obete. Ti obeti, zlasti tisti, ki so usmerjeni k človeku in njegovi humanizaciji, pozivajo, da damo izobraževanju vso prednost. (Učenje, str. 194-196)

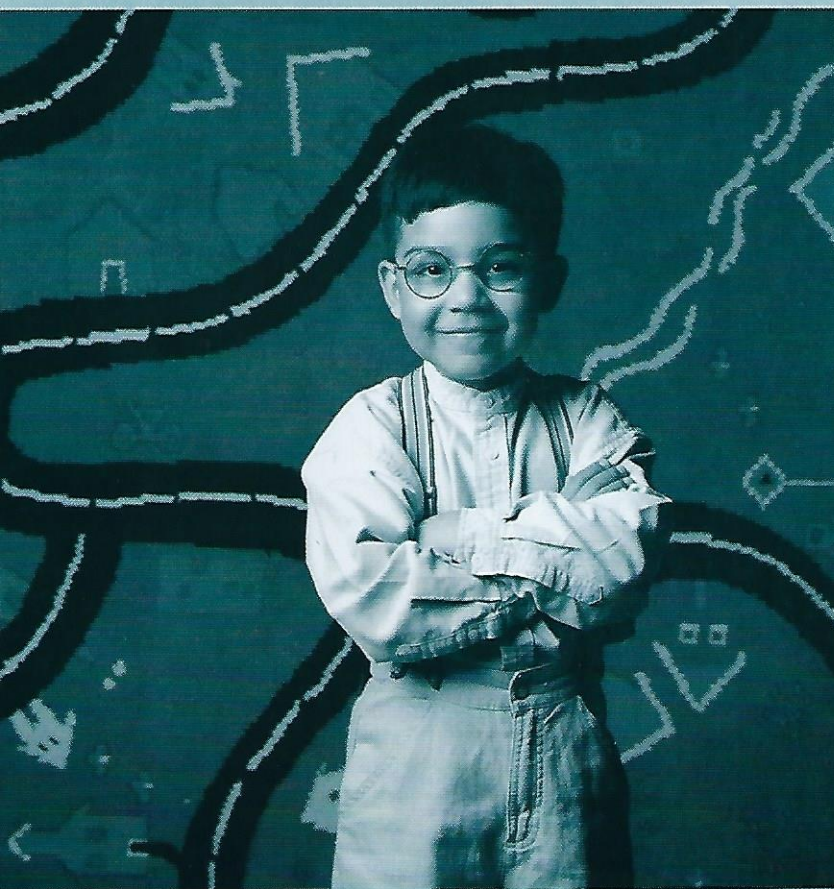
Alojzij Šuštar

Z velikim veseljem pozdravljam novo revijo Vzgoja. Ni samo koristna, ampak naravnost potrebna. Moja želja je, da bi našla veliko bralcev med pedagogi, starši in mladimi.

Iz lastne izkušnje vsi vemo, kako pomembna je vzgoja, kako odločilna je dobra vzgoja in kakšne posledice ima slaba vzgoja ali kaj vse doživijo ljudje, ki v mladosti niso imeli prave vzgoje. Danes je za vzgojo položaj veliko težji. Časi so se močno spremenili. Drugačne so razmere v družini, šoli in javnosti. Mladi so izpostavljeni vsem mogočim škodljivim vplivom. Zato je zelo pomembna vzgoja, pametna in na pravi način, da bi mladim pomagali na poti v življenje.

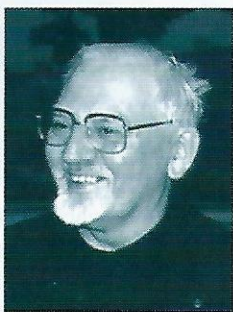
Ne smemo pa gledati na današnji položaj samo pesimistično, kakor da bi bilo vse slabi in da se ne da nič narediti. Tak pesimizem nam vedno škoduje. Treba je močnega zaupanja in resnega prizadevanja in predvsem medsebojne pomoči pedagogov, pomoči staršem, otrokom in mladini. Za verne pedagoge je molitev in zaupanje v Božjo pomoč in opozarjanje na svetle zglede še posebnega pomena.

Vzgoja pravzaprav ni nikoli končana. Dobiva sicer pozneje v življenju drugačne oblike, toda pravo zrelost bomo doživeli ob koncu življenja, ko bomo zreli pred Bogom. To želim vsem, ki si prizadevajo za vzgojo, ko druge vzgajajo in drugim pomagajo pri vzgoji.

ODLOČILNA VLOGA UČITELJA

Govor, ki ga v nekoliko skrajšani obliki objavljamo v Vzgoji, je p. Peter Hans Kolvenbach, vrhovni predstojnik jezuitov, imel za udeležence mednarodne delavnice "Ignacijanska pedagogika: praktični pristop" na Villa Cavalletti blizu Rima, 29. aprila 1993. Ta dogodek je služil predstavitvi dokumenta Ignacijanska pedagogika, ki je podlaga sodobni jezuitski šoli.

odgovarjale na žgoče potrebe tedanjega časa. Vera in uveljavljanje 'humanitas' sta šla z roko v roki.

Po 2. vatikanskem koncilu se soočamo z globokim in novim izzivom, ki zahteva novo obliko krščanskega humanizma s posebnim družbenim poudarkom.

Koncil je izjavil, da je "razklanost med vero, ki jo mnogi izpovedujejo, in njihovim vsakdanjim življenjem treba prištevati med najhujše zablode našega časa" (CS 43). Vidimo, da je svet razkosan, razdrobljen in razlomljen.

Temeljno vprašanje je: Kaj pomeni vera v Boga, ko se soočimo z Bosno in Sudanom, z Gvatemalo in Haitijem, z Auschwitzom in Hirošimo, z vrvenjem na ulicah Kalkute in povozenimi telesi na Trgu nebeškega miru? Kaj pomeni krščanski humanizem vpričo milijonov mož, žena in otrok, ki umirajo od lakote v Afriki? Kaj pomeni krščanski humanizem, ko opazujemo milijone ljudi, ki so iztrgani iz svoje domovine zaradi preganjanja in strahovlade, ki so prisiljeni iskati novo življenje v tujini? Kaj pomeni krščanski humanizem, ko vidimo brezdomce, ki begajo po naših velemedstih, in vse več tistih na dnu družbe, ki so obsojeni na trajen brezup? Kaj pomeni humanistična vzgoja v tem kontekstu? Urejena občutljivost za človeško bedo in izkoriščanje se ne izrazi v eni sami politični 'doktrini' ali gospodarskem sistemu. Gre za humanizem, za človeško čutenje, ki ga moramo pridobiti ob zahtevah našega časa; biti mora sad vzgoje, katere ideal še naprej navdihujeta dve veliki zapovedi: ljubezen do Boga in ljubezen do bližnjega. Z drugimi besedami, krščanski humanizem s konca dvajsetega stoletja vključuje socialni humanizem. Kot tak ima mnogo skupnega z ideali drugih ver, da bi Božji

ljubezni dali učinkovit izraz z graditvijo Božjega kraljestva pravičnosti in miru na Zemlji. Prav tako, kot so prvi jezuiti osebno prispevali k humanizmu 16. stoletja s svojimi novostmi v šolstvu, smo mi danes poklicani k podobnim prizadevanjem. To zahteva ustvarjalnost na vseh področjih misli, šolstva in duhovnosti. K temu bo prispevala tudi ignacijanska pedagogika, ki služi veri z iskanjem in vrednotenjem polnega pomena krščanskega sporočila in njegovih zahtev za naš čas. Tako služenje veri in iz njega izhajajoče prizadevanje za pravičnost je temelj sodobnega krščanskega humanizma. Umešča se v samo jedro današnje katoliške in jezuitske šole. Dokument Značilnosti jezuitske vzgoje to imenuje človekova odličnost (human excellence). Na to mislimo, ko pravimo, da je cilj jezuitske šole oblikovati može in žene za druge, oblikovati sposobne, osveščene in čuteče dejavne ljudi.

ODGOVOR NA TA KONTEKST

Ravno pred desetimi leti je iz mnogih delov sveta prišla zahteva po posodobljenem izrazu temeljnih načel jezuitske pedagogike. /.../ Odgovorili smo z dokumentom Značilnosti jezuitske vzgoje. Vendar pa je ta dokument, ki je bil sicer dobro sprejet, sprožil še težje vprašanje: Kako? Kako preiti od razumevanja vodilnih načel današnje jezuitske vzgoje na konkretno uresničevanje teh načel v vsakdanjem odnosu med učiteljem in učencem? Ta načela so namreč lahko učinkovita v izzivih in nemiru učnega procesa. Tako je nastal nov dokument, Ignacijanska pedagogika z ignacijanskim pedagoškim modelom /.../. Vaši učenci med vsemi nasprotujočimi si zahtevami svojega časa in moči iščejo smisel življenja. Vedo, da uničenje sveta z

OKVIR: KRŠČANSKI HUMANIZEM DANES

Najprej bom naša prizadevanja postavil v okvir izročila jezuitske šole, ki se vse od svojih začetkov v 16. stoletju posveča razvijanju in posredovanju resničnega krščanskega humanizma. Ta humanizem ima dva izvora: osebno duhovno izkustvo Ignacija Lojolskega po eni strani in kulturne, družbene in religiozne izzive renesančne in reformacijske Evrope po drugi.

Duhovni izvor tega humanizma vidimo v zadnji kontemplaciji duhovnih vaj. Tu Ignacij naroča tistemu, ki dela duhovne vaje, naj prosi za notranje spoznanje tega, kako Bog prebiva v ljudeh: daje jim umevanje, jih ustvarja po vzoru in podobi svojega Božjega veličastva; ter naj premisli, kako si Bog prizadeva in se trudi v vseh ustvarjenih stvareh za vsakega človeka. To razumevanje Božjega odnosa do sveta pomeni, da sta vera v Boga in potrjevanje vsega, kar je resnično človeško, neločljivo povezana med seboj. Ta duhovnost je prvim jezuitom omogočila, da so privzeli renesančni humanizem in ustvarili mrežo šol, ki so bile nove in so